

Ζοζέφ Κεσέλ

ΤΟ ΡΕΒΕΓΙΟΝ ΤΟΥ ΛΟΧΑΓΟΥ ΖΕΡΚΟΦ*

Ο ΣΕΡΓΚΕΙ ΜΙΧΑΗΛΟΒΙΤΣ ΖΕΡΚΟΦ, λοχαγός τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, ἔβγαλε τὸ ἀλεξίσκονό του, βγῆκε ἀπ' τὸ βιβλιοπωλεῖο ὅπου ὅλη τὴ μέρα συσκεύαζε σὲ δέματα τόμους βιβλίων ἔναντι πενιχροῦ μισθοῦ, καὶ κατέβασε τὸ ρολό.

Τὸ πανωφόρι του ἦταν λεπτό· ἦταν ἓνα βράδυ μὲ δριμύ ψύχος. Ὁ Ζέρκοφ βάδισε πολὺ βιαστικά.

Γρήγορα ἔφτασε στὴ λεωφόρο Σαὶν-Μισέλ καὶ κατευθύνθηκε πρὸς τὴν ὁδὸ Τουρνεφόρ, ὅπου νοίκιαζε ἓνα δωμάτιο σὲ σοφίτα.

Βαθιὰ κούραση βάραινε πάνω στὰ μέλη του καὶ δημιουργοῦσε κενὸ στὸ μυαλό του, κούραση ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τόσο μακριὰ ὥστε νὰ τὴν ὑφίσταται χωρὶς νὰ τὴν ἀντιλαμβάνεται. Μῆνες θανάσιμων μαχῶν στὴ Ρωσία, χρόνια στερήσεων στὰ ξένα, μηχανικὲς, πληκτικὲς κι ἀδιέξοδες δουλειές, τὶς ὁποῖες ἔκανε, εἶχαν ἀφήσει τὴν τελειωτικὴ τους σφραγίδα πάνω του.

Περπατοῦσε μέσα σ' ἓνα ἀνθρωπομάνι χωρὶς ν' ἀντιλαμβάνεται πὼς ἦταν πυκνότερο καὶ πιὸ χασομέρικο ἀπ' ὅσο συνήθως. Γι' αὐτὸν τὸ βράδυ ἐτοῦτο δὲν διέφερε ἀπὸ τ' ἄλλα. Θὰ πῆγαινε ὅπως κάθε μέρα ν' ἀγοράσει κάποιες προμήθειες, θὰ ἐτοίμαζε τὸ βραδινὸ φαγητό του σὲ μιὰ γκαζιέρα πετρελαίου καὶ θὰ πλάγιαζε κατάκοπος.

Στὸ μπακάλιο ὅπου ψώνιζε τακτικά, τὸν περίμενε μιὰ ἔκπληξη. Τὸ μαγαζιὶ ἦταν γεμάτο πελάτες. Πολυάσχολες νοικοκυρές, κοσμάκης γιὰ τὸν ὁποῖο ἡ ὑλικὴ ζωὴ ἦταν κάθε πρωὶ μιὰ δυσεπίλυτη ἐξίσωση, διάλεγαν τρόφιμα ποὺ κανονικὰ ἦταν ἀπαγορευτικὰ γιὰ τὴν τσέπη τους.

Ὁ λοχαγὸς θυμήθηκε πὼς ἦταν ἡ 24ῃ Δεκεμβρίου, τὸ βράδυ τοῦ ρεβεγιόν.

Τοῦ φάνηκε πὼς ἡ ψυχὴ του βάραινε. Ἡ χαρὰ τῶν ἄλλων κι αὐτὴ ἡ γιορταστικὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ ὁμορφαίνει τὰ πιὸ ταπεινὰ πρόσωπα τοῦ καθιστοῦσαν ξαφνικὰ ἀγριότερες καὶ σὰν καινούργιες τὴν ἀθλιότητά του, τὴ θλίψη του, τὴ μοναξιά του...

Ἐκανε βιαστικά τὰ ψώνια του κι ἀνέβηκε στὴν κάμαρά του. Γιὰ πρώτη φορὰ εἶδε ὅλη τὴ φτώχεια τῆς. Νιώθοντας ὥστόσο ὁ Σεργκεὶ Μιχαήλοβιτς ἀόριστα πὼς ἡ βαριόθυμη ἀδιαφορία ποὺ συνήθως ἐμπότιζε τὴ μιζέρια του τοῦ ἐπέτρεπε, μόνη αὐτὴ, νὰ ὑπομένει τὴ ζωὴ ποὺ τὴν ἀγαποῦσε, ἐξαναγκάστηκε μὲ σκληρὴ προσπάθεια νὰ συνεχίσει μηχανικὰ, χωρὶς νὰ σκέφτεται, τὴν ἐξυπηρέτηση τῆς καθημερινότητάς του.

Κατάφερε λοιπὸν νὰ ἐτοιμάσει τὸ σύντομο γεῦμα του καὶ νὰ τὸ φάει ἀνόρεχτα. Μὰ σὰν ἔφτασε ἡ ὥρα νὰ ξεντυθεῖ, λιποψύχησε.

Ἡ κρυφὴ ἐσωτερικὴ διεργασία ποὺ ἡ θέλησή του εἶχε κατορθώσει νὰ τὴν καμουφλάρει μέχρι τότε, ἔφερε πικροὺς καρπούς: μὲς σ' αὐτὴ τὴ χαρούμενη νύχτα, περιτριγυρισμένος ἀπ' τὴν τεράστια πόλη, τῆς ὁποίας τοῦ φαινόταν πὼς ἄκουγε τὴ χλαλὸν ἀπολαύσεων, ὁ ὕπνος δὲν θὰ τὸν ἔπαιρνε διόλου. Καὶ ἡ σκέψη ὅτι θὰ ξάπλωνε τὸ κορμί του πάνω στὸ σκληρὸ καὶ παγωμένο παλιοκρέβατο γιὰ νὰ μὴν κοιμηθεῖ καθόλου τοῦ ἦταν ἀνυπόφορη.

Βάλθηκε νὰ πηγαινοέρχεται μὲς στὸ δωμάτιο, ἐνῶ τὰ μάτια του τρεμοπαίζανε ἀπὸ τὴν ἀγωνία. Ἀποσπασματικὲς εἰκόνες συνωστιζόνταν μὲς στὸ κεφάλι του. Δὲν μποροῦσε νὰ προσηλωθεῖ σὲ καμιὰν ἀπ' αὐτές, ὅμως ὅλες ἔφερναν ἓνα κουρέλι ἀπόγνωσης ποὺ ἦταν ἀνίκανος νὰ τὴν κατανικήσει.

Ὁ Ζέρκοφ στάθηκε ἀσυνείδητα μπρὸς στὸ σεντούκι του, τὸ ἀνοίξε καὶ τράβηξε δύο χαρτονομίσματα τῶν ἑκατὸ φράγκων ἀπὸ ἓνα φάκελο. Ὑστερα πέρασε τὸ χέρι του πάνω στοὺς κροτάφους του καὶ ψιθύρισε σὰν ν' ἀφυπνίστηκε:

– Τρελὸς εἶμαι.

Τὸ στόμα του συσπάστηκε μ' ἓνα ὀδυνηρὸ χαμόγελο. Μόλις εἶχε καταλάβει πὼς ἤθελε νὰ γιορτάσει κι αὐτὸς κάπου τὸ ρεβεγιὸν μέσα στὸ θόρυβο, τὸ φῶς καὶ τὸ κρασί.

Σήκωσε τοὺς ὤμους του. Τί παιδιάστικο ὄνειρο! Τὸ χρῆμα αὐτὸ ποὺ ἔτρεμε ἀκόμη μὲς στὸ χέρι του ἦταν τὸ ὕστατο ἀπόθεμά του ἐνάντια στὸ ἄγνωστο...

Γιὰ πολλὴν ὥρα ἔμεινε ὁ λοχαγὸς ἀκίνητος, ὄνειροπολώντας. Καὶ ξαφνικὰ τὸ ἀκατανίκητο κάλεσμα, ποὺ ἦρθε ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο βᾶθος τῆς σάρκας του καὶ ποὺ τὸν εἶχε ρίξει στὴν καρδιὰ τῶν ἐρυθρῶν μαχῶν, ποὺ τὸν εἶχε κάνει νὰ κερδίσει καὶ νὰ χάσει περιουσίες στὰ ζάρια, αὐτὸ τὸ ἔνστικτο ρίσκου καὶ λήθης ποὺ ἡ ἀχρωμη προσφυγικὴ ζωὴ του εἶχε μπορέσει νὰ τὸ περιορίσει ἀλλὰ ὄχι νὰ τὸ καταλύσει, τὸν νίκησε.

Τσαλάκωσε τὰ δύο χαρτονομίσματα, τὰ ἔχωσε στὴν τσέπη του, κατέβηκε τὴν ἀπότομη σκάλα, σταμάτησε ἓνα ἀμάξι καὶ φώναξε στὸν ὁδηγὸ μὲ τὴν ἐπιβλητικὴ φωνή του ποὺ τὴν εἶχε ὡς ἐκ θαύματος ξαναβρεῖ.

– Στὴ Μονμάρτρη!

*

Οἱ σύνδειπνοι παρατηροῦσαν μ' ἐξημεμένη περιέργεια τὸν ὑψηλόσωμο ἄντρα ποὺ καθόταν μόνος του σ' ἓνα τραπέζι, μὲ τὸ τσακισμένο ὑπερήφανο πρόσωπό του σκυμμένο πάνω ἀπὸ ἓνα ποτήρι σαμπάνια.

Ἡ φθορὰ τῶν ἐνδυμάτων του προκαλοῦσε ἐκπληξὴ ἀνάμεσα στὴν προκλητικὴ πολυτέλεια, ὅμως τὰ χέρια του ἦταν τόσο τέλεια ποὺ ἐξευγνίζαν τὰ φθαρμένα μανικέτια του.

Μία νέγρικη ὀρχήστρα ἔκανε τὰ κρύσταλλα νὰ τρέμουν. Ἡ φωτοχυσία τῶν πολυελαίων εἶχε τὴ λάμψη καὶ τὴ σκληρότητα λειωμένου μετάλλου. Ὅμως ὁ θόρυβος καὶ τὰ φῶτα, τὰ γέλια καὶ οἱ χοροί, ἀντὶ νὰ φέρνουν στὸν λοχαγὸ Σεργκέι Μιχαήλοβιτς τὴν ἐκμηδένιση τῆς μνήμης ποὺ ἀναζητοῦσε ἐκεῖ μέσα, τοῦ ἔδιναν ἀντιθέτως μιὰ τρομερὴ ὀξύτητα ἀναμνήσεων.

Δὲν εἶχε ἀκόμη ἀγγίξει τὸ χρυσαφένιο κρασί μὰ στὸν σπαρταριστὸ εἰρμό του, τὰ μάτια τοῦ Ζέρκοφ ξανάβρισκαν ἓνα ὀλόκληρο χαμένο κόσμο...

Μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἔλκηθρα, ζευγμένα μὲ τρίικες γεμάτες ἠχηρὰ κουδούνια, γλιστροῦσαν σὰν μιὰ εὐτυχὴ θύελλα πάνω στὸ χιόνι μὲ τὶς κυανὲς ἀνταύγειες τοῦ φεγγαριοῦ. Οἱ ἀμαξάδες παρακινοῦσαν τ' ἀφρισμένα ἄλογα μὲ φιλόστοργες καὶ σκληρὲς κραυγές.

Σὲ ὀλόκληρη τὴν πρωτεύουσα δὲν ἄκουγες παρὰ χριστουγεννιάτικες κωδωνοκρουσίες καὶ θόρυβο τραγουδιῶν. Ὁ βασιλικὸς καὶ παγωμένος Νέβας¹ ἔλαμπε ἀνάμεσα σὲ παλάτια καὶ ἐκκλησίες. Ὁ κόσμος πήγαινε στὰ Νησιά.

Τὸ μεθύσι ἀναβε ἤδη τὸ αἷμα τῶν ἀντρῶν καὶ λίγωνε τὸ βλέμμα τῶν γυναικῶν. Τὸ

1. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴ λίμνη Λάντογκα, διαρρέει τὴν Πετρούπολη καὶ ἐκβάλλει στὸν Κόλπο τῆς Φινλανδίας.

δρομὸν καὶ καθάριον ψῦχος ἀνακάτευε σὲ ὄλο αὐτὸ μιὰν ἑλαφριά καὶ δροσάτη ἡδονὴ εὐφροσύνης.

Κι ἔπειτα, οἱ τσιγγάνοι! Ὁ θιάσός τους ἔκανε νὰ ξεπηδάει ἀπὸ τὰ βιολιὰ καὶ τὰ λαρῦγγια τους ὄλη ἡ χαρά, ὄλη ἡ θλίψη. Οἱ τραχιῆς μελωδίες, γεννημένες μέσα στὶς στέπες ἀπὸ τὸ θρόισμα τῶν χορταριῶν καὶ τὸ κελάρυσμα τοῦ νεροῦ, ζωντάνευαν τὰ κοινὰ ἐρωτοτραγουδά τῆς μέθης, τῆς ἀπελπισίας καὶ τοῦ σεβντᾶ.

Κι ὁ λοχαγὸς Ζέρκοφ θυμῆθηκε ἐκείνον ποὺ διηύθυνε τὴ βίαιη κι ὑπέροχη χορωδία: τὸν Μίτκα τὸν κατεργάρη, ποὺ εἶχε μάτια θαρρεῖς ἀπὸ γυαλιστερὸ ἔβενο, μάγουλα παχουλὰ καὶ φωνὴ χαλκώχη· τὸν ἀμίμητο Μίτκα, στὸν ὁποῖο πετοῦσαν μὲ τὶς φοῦχτες τὸ χρυσάφι γιὰ νὰ ἐξάψει ἀκόμα πιὸ πολὺ τὸ ξέφρενο πάθος τῆς κομπανίας του.

Θυμὸς ἀναστάτωσε τὸν Σεργκέι Μιχαήλοβιτς γιὰ τὴ δική του τὴν ἀφέλεια. Πῶς εἶχε μπορέσει νὰ πιστέψει πῶς, ὕστερα ἀπὸ τέτοια ρεβεγιὸν ποὺ εἶχε ζήσει, θά 'βρισκε κάποιαν εὐχαρίστηση σὲ μιὰ μέτρια γιορτή;

Γιὰ νὰ ξεδώσει ἄδειασε τὸ ποτήρι του μονορούφι, μὰ ἡ σαμπάνια τοῦ φάνηκε ἀνούσια. Φώναξε τὸ γκαρσόνι, τοῦ πέταξε τὰ δύο τελευταῖα χαρτονομίσματά του καὶ σηκώθηκε νὰ φύγει.

Ὅμως ἓνα σκίρτημα τὸν κοκάλωσε. Ἡ ὀρχήστρα εἶχε σωπάσει καὶ πίσω ἀπὸ μίαν αὐλαία ποὺ σηκωνόταν, πρόβαλε, πολύχρωμο καὶ θορυβῶδες, ἓνα μελαψὸ μουσικὸ συγκρότημα μὲ λαμπερὰ δόντια.

– Οἱ τσιγγάνοι! μουρμούρισε ὁ λοχαγός.

Ξανάπεσε στὴν καρέκλα του.

Σὰν φλόγες ἔτρεξαν τὰ δοξάρια πάνω στὶς ἡχηρὲς χορδές, κι οἱ πλούσιες καὶ τσακισμένες φωνὲς ἀνυψώθηκαν μέσα στὴν ντουμανιασμένη αἴθουσα.

Τὰ πάντα ἔσβησαν γιὰ τὸν Ζέρκοφ: ἡ σφαγὴ τῆς οἰκογένειάς του, ἡ ἀδιέξοδη ἀθλιότητά του, οἱ χαμερπεῖς δουλειές του, ἡ κατεστραμμένη ζωὴ του. Ζοῦσε πιά μόνο μέσα στοὺς βάρβαρους κι ὑπέροχους ρυθμούς, μέσα σὲ μιὰ μανιασμένη θύελλα χαρᾶς καὶ μεγαλόπρεπης ἀπελπισίας.

Ἡ μελωδία ἔσβησε μὲ μιὰν ἀπότομη συγχορδία. Βαριὰ μαγεία ἔπνιξε τὸν λοχαγό, ὄμως ἓνα πιάτο γεμάτο χαρτονομίσματα ποὺ τοῦ ἔτειναν τὸν ἔβγαλε ἀπ' αὐτήν.

Μηχανικὰ ἔφαξε στὶς τσέπες του ἦταν ἀδειανές. Σήκωσε τὸ θολὸ βλέμμα του πάνω σ' ἐκείνον ποὺ μάζευε χρήματα, κι ἓνα τρέμουλο τὸν ταρακούνησε. Ὁ Μίτκα! Ἦταν ὁ Μίτκα!

Ὁ χρόνος δὲν εἶχε διόλου θίξει τὴ στρογγυλὴ σφριγηλότητα τῆς μορφῆς του, τὴ λαμπερὴ λάμψη τῶν ματιῶν του οὔτε τὸ ἀπροσποίητο καὶ δουλοπρεπὲς χαμόγελό του.

Κι ὁ τσιγγάνος τὸν εἶχε ἐπίσης ἀναγνωρίσει. Οἱ ζωηρὲς κόρες τῶν ματιῶν του ἔτρεξαν πάνω στ' ἄσαρκα χαρακτηριστικὰ τοῦ Ζέρκοφ, πάνω στὸ τσαλακωμένο σακάκι του. Ὑποκλίθηκε μὲ σεβασμὸ κι εἶπε στὰ ρωσικά:

– Μὴ φύγετε πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος, Ἐξοχότατε Σεργκέι Μιχαήλοβιτς. Θὰ γιορτάσουμε τὴ μέρα τῶν Χριστουγέννων ὅπως τὸν παλιὸ καλὸ καιρό.

Μέχρι τὸ ξημέρωμα, σ' ἓνα ἰδιαιτέρο γραφεῖο, ὁ Μίτκα ὁ κατεργάρης, σ' ἀνάμνηση τῶν νυχτῶν στὰ Νησιά, μέθυσε τὸν Ζέρκοφ μὲ τ' ἀγαπημένα του τραγούδια. Κι ὁ λοχαγὸς εἶχε ἀγκαλιάσει δυὸ πρόθυμες ν' ἀνταποκριθοῦν στὶς ἐπιθυμίες του κοπέλες μὲ μελαψὰ στήθη.

* Τίτλος πρωτοτύπου: «Le Réveillon du colonel Jerkof», *Contes. Quatre contes*, Gallimard/folio, 2001, σσ. 85-91.